

МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 930.1 "20"

Киридон Алла

доктор історичних наук, професор,
директор Державної наукової установи
«Енциклопедичне видавництво»
akyrydon@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4375-5350

ЗМІНА ПАРАДИГМ? ГЛОБАЛЬНА ІСТОРІЯ ЯК НАПРЯМ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ХХІ СТ.

Характерною особливістю періоду постнекласичного наукового знання є тенденція взаємопроникнення та міждисциплінарний синтез у структурі не лише соціального, але й знання в цілому; зближення ідеалів пізнання природничих і соціально-гуманітарних наук; цивілізаційна парадигма розвитку соціальних систем; глобальний еволюціонізм тощо. Сучасний стан гуманітарних досліджень визначається появою та еволюцією нових дослідницьких парадигм, розмиванням меж традиційних дисциплін, активним розвитком міждисциплінарних студій, широким тематичним і методологічним різноманіттям. У ХХ столітті історична наука пережила кілька «поворотів», які змінили і розширили предметне поле та методологічний арсенал. Йдеться про фундаментальну перебудову всього корпусу соціальних наук, закладання нових принципів і когнітивних установок. У історіографічній практиці це означає вихід за межі національних кордонів і зростаючу тенденцію розглядати Захід лише як один із численних культурних і інтелектуальних світів. У процесі інституціоналізації глобальної історії увиразнилися три основні вектори: освітні програми; створення нового часопису; організація міжнародної дослідницької мережі.

Ключові слова: глобальна історія, наукова парадигма, історична наука, постнекласичне наукове знання, міждисциплінарність, методологія.

У кожному епоху зі зміною умов існування суспільства по-своєму розкриваються природа і можливості людини, її відносини з навколишнім світом, соціальні взаємодії, ціннісні орієнтації, пізнавальні пріоритети, провідні тенденції в розвитку культури. Кардинальні зсуви, що відбуваються на історичній межі тисячоліть практично в усіх основних сферах суспільного буття, динамічність та невизначеність зовнішнього середовища, зростання ймовірності появи ризиків, прискорення швидкості руху матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних потоків, зростання уваги до політичних, соціальних, ідеологічних, культурних і цивілізаційних аспектів глобалізації тощо зі всією невідворотністю викликають нагальну необхідність пошуку принципово нової парадигми їх осмислення. Метою цієї парадигми виступає забезпечення цілісного світорозуміння й формування сучасного наукового світогляду, уявлень про світ, про закони розвитку, які є спільними для природи, людини і суспільства. Її застосування на практиці зумовлене необхідністю інтеграції знань, глобалізацією соціальних проблем і потребами нового синтезу. Вирішення цих проблем обумовлює відповідну зміну парадигми досліджень. Парадигма будь якої науки включає в свою структуру основні наукові категорії, які інтерпретують природу об'єкту даної науки, і по-перше, дозволяють змістовно відрізнити дану парадигму від іншої а, по-друге, можуть служити основою для побудови різних видів теорії в рамках даної парадигми.

Мета дослідження полягає в розгляді сутності та специфіки нового напрямку історичних досліджень – глобальної історії, реконструкції епістемологічного поля останньої й виявлення передумов міждисциплінарного синтезу на основі модифікації її теоретичного простору. При цьому ми свідомі того, що порушена проблема потребує подальшого поглибленого аналізу й узагальнень, що видається завданням на перспективу.

Теорія та методологія виникають у певний час і у визначеному місці для вирішення конкретних задач та залишаються затребуваними допоки володіють прогностичною силою. Відтак на виклики й кризи формулюються і пропонуються суспільству конструктивні «відповіді», зокрема й нові образи культури й нові моделі інтелектуального досвіду. Разючі зміни, що відбулися в світі за останні десятиліття, перетворили і простір соціогуманітарного знання, включаючи сучасну історіографію, тенденції якої різноманітні і неоднозначні.

Дослідники завжди ангажовані певним станом науки, тобто певною науковою парадигмою і конкретними дискурсивними практиками. Кожна конкретна історична епоха породжує свою специфічну проблематику, яка фіксується вченими і вербалізується ними в нову епістему. Якщо існуючі в науковому середовищі методи не дозволяють розв'язати породжену епохою проблематику чи неспроможні дати відповідь на її (епохи) епістемологічний виклик, то природно створюються нові методи, нові дискурсивні практики і відповідно змінюється існуюча наукова парадигма [5].

Характерною особливістю періоду постнекласичного наукового знання є тенденція взаємопроникнення та міждисциплінарний синтез у структурі не лише соціального, але й знання в цілому; зближення ідеалів пізнання природничих і соціально-гуманітарних наук; цивілізаційна парадигма розвитку соціальних систем; глобальний еволюціонізм тощо. У цих умовах вже недостатньо класичних схем пізнання, згідно з якими кожна конкретна наука мала свій предмет, який вивчала за допомогою спеціально вироблених у просторі предмета методів. Відтак сучасний стан гуманітарних досліджень визначається появою та еволюцією нових дослідницьких парадигм, розмиванням меж традиційних дисциплін, активним розвитком міждисциплінарних студій, широким тематичним і методологічним різноманіттям.

У ХХ столітті історична наука пережила кілька «поворотів», які змінили і значно розширили і її предметне поле, і її методологічний арсенал. Продовжує зростати корпус мікроісторичних досліджень, водночас стають інтенсивнішими зусилля з історичного осмислення глобальних процесів. Політичні й соціально-культурні трансформації другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (крах колоніальних систем, закінчення «холодної війни», розвиток інтеграційних процесів тощо) посилили увагу до всесвітньої й глобальної історії [19; 20; 21; 23; 37; 38]. Йдеться про фундаментальну перебудову всього корпусу соціальних наук, закладання нових принципів і когнітивних установок. У історіографічній практиці це означає вихід за межі національних кордонів і зростаючу тенденцію розглядати Захід лише як один із численних культурних і інтелектуальних світів [1].

У процесі інституціоналізації глобальної історії увиразнилося три основні вектори: освітні програми, створення нового часопису, організація міжнародної дослідницької мережі [18, р. 99]. Особливістю Global History (як і паралельних проєктів – Big History, World and Transnational History, Crosscultural Studies, Environmental History та ін.) стало те, що інституціоналізація напрямку відбувалася передусім у межах освітніх програм, а потім вже й у рамках спеціалізованої періодики та професійних асоціацій [15, с. 78].

Перші навчальні курси з глобальної історії з'явилися в середині 1990-х рр. у Великій Британії, а згодом і в інших країнах Європи і в США. Одним із найбільших центрів глобальної історії став Лондон. Саме тут Патрік О'Брайєн (на той час – директор Інституту історичних досліджень Лондонського університету (Institute of Historical Research, University of London) і Алан Мілворд (очолював кафедру економічної історії в Лондонській школі економіки і політичних наук (London School of Economics & Political Science) організували перший семінар із проблематики глобальної історії. Тут же започатковано і першу магістерську програму (London School of Economics & Political Science) з глобальної історії, створено дослідницьку мережу в галузі глобальної економічної історії (Global Economic History Network). Схожі семінари від 2009 р. проводяться в Кембриджі (World History Workshop) і Оксфорді (Oxford Transnational and Global History seminar). Ряд цікавих проектів на розвиток глобальної історії (Global Arts, Global Commodities, Global Textiles, Global Fashion, Global Technology і ін.) здійснив Центр всесвітньої історії та культури історичного факультету Уорвікського університету (Global History & Culture Centre, Department of History, University of Warwick).

В Україні теоретико-методологічні семінари з питань глобальної історії організовано лише в другій половині 2010-х рр. (у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка в травні 2017 р. відбувся українсько-німецький методологічний семінар на тему: «Глобальна і транснаціональна історія». Теоретико-методологічний семінар «Глобальна історія, національні наративи та професія історика з перспективи теорії й практики» організовано в жовтні 2017 р. і в Інституті історії України НАН України.

Обумовленість організаційного становлення глобальної історії викликана:

- внутрішніми чинниками розвитку наукової думки (яка природньо вимагає постійної модернізації не тільки змісту, але й форми);
- чинниками зовнішніми (передусім йдеться про глобальні зміни системи міжнародного порядку на зламі 1980-1990-х рр. і активізацію процесів глобалізації від середини 1990-х рр.)

Перше періодичне видання з проблем глобальної історії («Journal of Global History» [30]) засноване в Лондоні [15, с. 78]. Журнал слугує міждисциплінарним форумом для дискусій представників соціальних і природничих наук із питань глобального розвитку». Окрім цього, інституалізацію напряму «глобальна історія» пов'язують зі створенням у 2002 р. Європейського співтовариства дослідників універсальної і глобальної історії (ENUGH) і проведенням в Лейпцігу I-го Конгресу з всесвітньої та глобальної історії (2005 р.) [40]. У лютому 2008 р. в Гарварді вперше відбувся спеціальний науковий форум «глобальних істориків» під девізом «Global History, Globally». Проблеми глобальної і транснаціональної історії були також в центрі уваги XXII Міжнародного конгресу історичних наук, який відбувся 22-29 серпня 2015 р. в Китаї [13].

Окреслимо термінологічну складову та основні характеристики нового напрямку досліджень. «Глобальна історія» (Global History) – це напрям історичної науки, що виник в кінці ХХ ст. як відповідь на виклик процесу глобалізації, через незадоволення традиційною «загальною історією» і прагненням подолати обмежену практику національно-державної історії. Глобальна історія. передбачає «універсальність за формою, глобальність за масштабом і науковість за методами» (D. Christian) [4, с. 79].

З другої половини ХХ в. європоцентрична модель «загальної історії» все частіше піддавалася критиці істориками, які намагалися знайти відповідь на виклики часу, зокрема й пов'язані з процесом деколонізації, але не знаходили їх ні в марксистській концепції історії,

ні в теорії модернізації, європоцентристській за своєю суттю. «Постколоніальна історія» стала антиєвропоцентричною, що не дозволяло вивчати історію всього світу навіть на тому рівні, на якому це робила традиційна «загальна історія». Тому, з кінця ХХ ст. історики задалися пошуком нової моделі «універсальної історії», «нової світової історії», «нової міжнаціональної історії», «нової глобальної історії» і «транснаціональної історії». Пропонована нова концепція «універсальної історії» як поля міждисциплінарного синтезу й орієнтована на подолання бар'єрів між гуманітарним і природничо знанням не посіла центрального місця в номенклатурі сучасних версій макроісторических аналізу. Натомість увиразнилися менш амбітні варіанти «глобальної», «світової», «міжнаціональної» історії. Однак і самі ці терміни, і аналітичний багаж «нової світової/всесвітньої» і «нової глобальної» історії то протиставляються, то сприймаються в тандемі. Від початку ХХІ ст. дослідники сперечаються про визначення та розмежування предметних областей «нових історій», що відповідають принципам «універсальної історії» (С. Bayly, S. Beckert, M. Connolly, I. Hofmeier, W. Kozol, P. Seed). Відсутність єдності у назвах зумовлює й різне наповнення предмету дослідження. Для «нової міжнаціональної історії» пропонується дослідницьке поле історії міграційних процесів. Для «транснаціональної історії» виділяють проблематику широкомасштабних соціокультурних процесів, до якої було б включено не тільки народи світу, а й різні континенти й частини світу (наприклад, європейська колонізація ХV-ХХ ст.). Глобальну історію пов'язують з історією процесів глобалізації, які починаються в пізньому середньовіччі або ранній новий час [4, с. 79-80]. Сучасний лідер світової історії Дж. Бенглі до відповідного предметного поля включає міграції та економічні флуктуації, крос-культурний трансфер технологій, поширення інфекційних захворювань, світову торгівлю, поширення релігійних вірувань, ідей, ідеалів тощо.

Між тим можна констатувати, що у процесі осмислення наслідків глобалізації в сучасному світі сформувався новий напрям і нова наукова дисципліна – глобальна історія, яка спирається на уявлення про структурну когерентність світового історичного процесу і взаємозалежність усіх його локальних акторів; спрямована не на пізнання деяких загальних принципів або сенсу історії, а на опис подій і порівняльний аналіз процесів [12, с. 14].

Предметом глобальної історії є історія становлення соціальної єдності світу, розглянута в контексті глобальних соціоприродних процесів. Вона вивчає генезис стійких в довготривалих історичній перспективі систем культурно-господарських зв'язків між різними народами. Найважливішими чинниками стабільності цих систем в концепті глобальної історії виступають природні особливості, що зумовили характер і спрямованість відповідних соціальних зв'язків [15, с. 78]. Глобальна історія вивчає казуси взаємодії культур, частково спираючись на традицію історії локальних цивілізацій з її метафізикою [2, с. 144; 3, с. 33-60].

Сутність сучасної глобальної історії Л. Репіна пов'язує зі специфікою «перехресних», «переплетених» або «пов'язаних» історій, що приходять на місце традиційної компаративістики. Ці форми історії фокусуються на вивченні синхронних зрізів, «вивченні динаміки міжкультурних інтеракцій (як між різними товариствами, країнами, регіонами, так і між інтелектуальними традиціями і науковими дисциплінами)» [12, с. 21]. Глобальна історія розглядається як чергова спроба «на новому теоретичному рівні повернутися до інтегруючого погляду на історію» [9, с. 177-179].

Загалом ідеться про вироблення методики вивчення глобальних інтеракцій через кроскультурні впливи. Зокрема глобальна історія (попри нечіткість чи розмитість контурів предметного поля) фокусує увагу на таких проблемах: міграції, заселення територій, торгівельні маршрути, поширення матеріальної культури, духовні взаємовпливи цивілізацій, інтелектуальні традиції тощо.

Попри те, що зарубіжна історіографія має значний доробок методології глобальної і транснаціональної історії [24; 29; 37], у західній історіографії тривають термінологічні дискусії; у новому контексті переглядається і зміст таких звичних понять, як «всесвітня історія» і «європейська історія» [10]; активно обговорюється питання про співвідношення глобальної історії та цивілізаційного аналізу, акцентованого на різноманітність і унікальність локальних цивілізацій. Паралельно відбувається перевищення внутрішньодисциплінарної ієрархії, налагодження міждисциплінарних зв'язків історичної науки, активізуються зусилля істориків і представників суміжних наук з їх осмислення і оптимізації [7; 39].

Дослідження з транснаціональної і глобальної історії в зарубіжній історіографії активізуються від середини 1990-х років. Однак глобальна історія (попри привабливість і активне використання її як бренду) як напрям сучасної історичної науки все ще залишається на периферії наукового інтересу вітчизняних істориків. На жаль, у просторі вітчизняної історіографії крім власне назви напряму здебільшого не оприсутнено понятійний апарат і напрацьовані зарубіжними вченими методологічні підходи [14, с. 286-287].

Звісно, «глобальна і світова історія сьогодні – це не колекція національних і регіональних наративів». Прихильники нових макроісторичних підходів мають різні точки зору з багатьох методологічних і інших питань, включаючи періодизацію світової історії, баланс між західними і незахідними товариствами в різні періоди історії, співвідношення між глобальною історією і регіональними або національними історіями, але сходяться в розумінні нагальної потреби особливої форми історії для дослідження глобальних процесів в їх історичній ретроспективі [12, с. 16]. Ідеологія глобальної історії враховує принцип «відмінності і багатоманітності», пошук універсального в історії цивілізацій і культур, подолання євроцентризму, затвердження цінності діалогу культур та історій, вбудовування локальних історій в глобальну історію.

Отже, можемо констатувати суттєву модифікацію дослідницької парадигми сучасного пізнання. Посилення динамізму процесів, соціальної мобільності, виявлення суперечливості тенденцій розвитку, наростання глобалізованих процесів і т. д. вимагає адекватного осмислення й вивчення цих тенденцій усім спектром соціогуманітарних наук. Тут вже недостатньо класичних схем пізнання, за якими кожна окрема наука, маючи свій предмет – ту чи іншу сторону суспільного життя – вивчає тільки його, за допомогою спеціально розроблених відповідно до специфіки цього предмета методів. Виникнення глобальної історії може слугувати прикладом такого пошуку.

Водночас варто нагадати тезу А. Мегілла: «Кожні кілька років висувуються пропозиції того чи іншого нового синтезу. Однак потрібно бути пильними – усі заклики до синтезу – це спроба нав'язати інтерпретацію» [6, с. 256-257]. Очевидно не випадковими є й упередження стосовно глобальної історії або й несприйняття з огляду на те, що «максимально повно розкрити свій потенціал глобальна історія зможе лише використавши матеріал отриманий в результаті ретельних «локальних» історичних досліджень, які відбуваються в рамках національної історії». Відтак автор висновує: «Альтернативність глобальної історії іншим історичним дисциплінам є сумнівною. Як вельми сумнівною є і здатність її окремих прихильників запропонувати сучасному світові зразки прийняттого «планетарного мислення» і «універсальних моральних цінностей» [8, с. 20].

Становлення напряму глобальної історії має власне проблемне поле, оприявлене низкою дискусійних або нечітко окреслених позицій щодо предмету й методу, змісту основних категорій, цілей і завдань, джерел з напряму глобальних досліджень тощо.

За всієї альтернативності тлумачень, підходів і оцінок, варто зважати й на те, що глобальна історія проходить лише становлення як інноваційна дисципліна. Відтак слабо окресленим видається предметне поле глобальної історії як інноваційної дисципліни; увиразнення останньої в дисциплінарній матриці історичних наук. Потребує детального вивчення питання методології досліджень у цій парадигмі. Зокрема, П. Меннінг новий напрям світової історії визначив як «науково-гуманітарний» (scientific cultural) і пов'язав його з освоєнням неархівних джерел і методів еволюційної біології, екології, палеонтології, археології та хімії [32, р. 36]. Застосування варіативного інструментарію багатьох наук до проблемного поля глобальної історії сприятиме передусім напрацюванню теоретичних проблем.

Серед актуальних завдань – визначення статусу глобальної історії та її змістового навантаження; приведення термінологічного ряду предмету в певну систему; пошук відповідного інструментарію й розробка методологічної матриці, адже методи та методологія дослідження є основою об'єктивного наукового аналізу. З огляду на міждисциплінарність глобальної історії виникає необхідність відповідного увиразнення і визначення пріоритетних підходів до вивчення проблем, процесів і явищ. Вагомою видається потреба вироблення й формування мови міждисциплінарного спілкування, розробка й уточнення ключових понять і категорій, обговорення комплексності нової дисципліни тощо.

У контексті розвитку цього напрямку виникає низка інших запитів. Як змінюється статус історії в системі наукових дисциплін і яке місце вона займає в ієрархії цінностей сучасної культури? Що відбувається з функціями історичного знання в умовах поглиблення соціальних трансформацій й прискорення глобалізаційних процесів? Як не втратити особливостей розвитку історії як науки в потоці міждисциплінарних включень? та ін.

Попри все не виникає сумнівів у потребі долучення до опанування новим напрямом – глобальною історією, не лише на рівні «культурного запозичення» (Е. Доманська) світових надбань, а й активного включення в обговорення міждисциплінарного напрямку.

Джерела та література

1. Воробьева О.В. (2011). Истории историографии конца XVIII – начала XXI в. в свете книги Г. Иггерса и Э. Вана «Глобальная история современной историографии». Диалог со временем, Вып. 37, 45-65.
2. Ионов И.Н. (2011). Глобальная история и изучение прошлого России. Общественные науки и современность, № 5, 139-153.
3. Ионов И.Н. (2009). Новая глобальная история и постколониальный дискурс. История и современность, № 2, 33-60.
4. Ким О.В., Маловичко С.И. (2014). Глобальная история. Теория и методология исторической науки. Терминологический словарь, Москва, 79-81.
5. Костов С.В. Отечественная социальная история: вопросы историографии и методологии. Электронный ресурс: <http://www.kostov.ru/Works%20on%20History%20in%20Russian/Russian%20Social%20History>
6. Мегилл А. (2007). Историческая эпистемология, Москва, 479 с.
7. Междисциплинарные подходы к изучению прошлого: до и после «постмодерна» (2005). ред. Л. П. Репина, Москва, 306 с.
8. Мотенко Я.В. (2017). Глобальна історія як альтернатива історії національній. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я, Ч. IV, 20.
9. Репина Л. П. (2008). Всемирная история как история глобальная. Теории и методы исторической науки: шаг в XXI век, Москва, 177–179.
10. Репина Л.П. (2010). Интегративные исследовательские стратегии в современной исторической науке. Запад-Россия-Восток в исторической науке XXI века: Матер. междунар. конф. в честь 100-летия СГУ (Саратов, 14–16 мая 2009 г.), Саратов, Ч. 1, 8-19.

11. Репина Л. П. (2011). Историческая наука на рубеже XX-XXI вв.: социальные теории и исследовательская практика, Москва, 560 с.
12. Репина Л.П. (2008). Новые исследовательские стратегии в российской и мировой историографии, Москва, 32 с.
13. Самойленко Н. XXII Міжнародний конгрес історичних наук. Україна модерна. Електронний ресурс: <http://uamoderna.com/event/22-congress-historical-sciences>
14. Стельмах С. (2017). Південна Європа через призму транснаціональної і глобальної історії. Європейські історичні студії, № 8, 286-291.
15. Шестова Т. Л. (2012). Истоки и перспективы глобальной истории. Универсальная и глобальная история: Эволюция вселенной, земли, жизни и общества, Волгоград, 77-82.
16. Across Cultural Borders. Historiography in a Global Perspective / Eds. E. Fuchs, B. Stuchtey (2002). Lanham.
17. AHR Conversation: On Transnational History: Participants: C. A. Bayly, S. Beckert, M. Connelly, I. Hofmeyr, W. Kozol, P. Seed (2006). The American Historical Review, Vol. 111, No. 5, 1441-1464.
18. Austin G. (2007). Global History and Economic History: a view of the L.S.E. experience in research and graduate teaching. Global Practice in World History: Advances Worldwide. Princeton, 99-111.
19. Bentley J.H. (1996). Cross-Cultural Interaction and Periodization in World History. American Historical Review, Vol. 101, № 3, 749-770.
20. Bentley J.H. (2002). The New World History. A Companion to Western Historical Thought Maiden, 393-416.
21. Bentley, J.H. World History. A Global Encyclopedia of Historical Writing, New York, 968-970.
22. Between National Histories and Global History (1997). Ed. by S. Thunneson et al. Helsingfors.
23. Sachsenmaier D. (2006). Global History and Critiques of Western Perspectives. Comparative Education, Vol. 42, No. 3, August 2006, 451-470.
24. Conrad S. (2016). What is Global History, Oxford, 299 p.
25. Fait O. K. (1997). Global History, Cultural Encounters and Images. Between National Histories and Global History, Helsingfors.
26. Geyer M., Bright Ch. (1995). World History in a Global Age. American Historical Review, Vol. 100, № 4, 1034-1060;
27. Global History: Interactions between the Universal and Local (2006), Basingstoke.
28. Haines B.H. (1994). The Contradiction of World History. Paper presented at New England Regional World History Association conference, April 23, 1994. Електронний ресурс: <http://www.hartford-hwp.com/archives/10/039.html>
29. Iriye A. (2013). Global and transnational history: the past, present, and future, Basingstoke, 88 p.
30. Journal of Global History. Електронна ресурс: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-global-history/all-issues>
31. Kossock M. (1993). From Universal to Global History. Conceptualizing Global History, Boulder, 93-112.
32. Manning P. (2003). Navigating World History: Historians Create a Global Past, New York.
33. Mazlish B. (1998). Comparing Global History to World History. Journal of Interdisciplinary History, Vol. 28, № 3, 385-396.
34. Mazlish B. (2006). The New Global History, NY..
35. O'Brien P.K. (2006). Historical Traditions and Modern Imperatives for the Restoration of Global History. Journal of Global History, Vol. 1, № 1, 3-39.
36. Perspectives on Global History: Concepts and Methodology: a) Is Universal History Possible; b) Cultural Encounters Between the Continents Over the Centuries. (2000). Proceedings Acts. 19th International Congress of Historical Sciences, Oslo, 3-52.
37. Sachsenmaier D. (2011). Global Perspectives on Global History. Theories and Approaches in a Connected World, Cambridge, 331 p.
38. Sachsenmaier D. (2007). World History as Ecumenical History? Journal of World History, Vol. 18, № 4, 465-490.
39. What is History Now? Ed. by D. Cannadine. (2002), Chippenham and Eastbourne.
40. World and Global History. (2005). First European Congress. Pre-Program, Leipzig, 43 p.

References

1. Vorobeva O.V. (2011). *Istorii istoriografii kontsa XVIII – nachala XXI v. v svete knigi G. Iggersa i E. Vana «Globalnaya istoriya sovremennoy istoriografii»*. Dialog so vremenem, Vyip. 37, 45-65. [In Russian].
2. Ionov I.N. (2011). *Globalnaya istoriya i izuchenie proshlogo Rossii. Obschestvennyie nauki i sovremennost*, # 5, 139-153. [In Russian].
3. Ionov I.N. (2009). *Novaya globalnaya istoriya i postkolonialnyi diskurs. Istoriya i sovremennost*, # 2, 33-60. [In Russian].
4. Kim O.V., Malovichko S.I. (2014). *Globalnaya istoriya. Teoriya i metodologiya istoricheskoy nauki. Terminologicheskii slovar*, Moskva, 79-81. [In Russian].
5. Kostov S.V. *Otechestvennaya sotsialnaya istoriya: voprosyi istoriografii i metodologi*. Elektronnyy resurs: <http://www.kostov.ru/Works on History in Russian/Russian Socia/> [In Russian].
6. Megill A. (2007). *Istoricheskaya epistemologiya*, Moskva, 479 s.
7. *Mezhdistsiplinarnyye podhody k izucheniyu proshlogo: do i posle «postmoderna» (2005)*. red. L. P. Repina, Moskva, 306 s. [In Russian].
8. Motenko Ya.V. (2017). *Hlobalna istoriia yak alternatyva istorii natsionalnii. Informatsiini tekhnologii: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorovia*, Ch. IV, 20. [In Ukrainian].
9. Repina L. P. (2008). *Vsemirnaya istoriya kak istoriya globalnaya. Teorii i metody istoricheskoy nauki: shag v XXI vek*, Moskva, 177–179. [In Russian].
10. Repina L.P. (2010). *Integrativnyie issledovatel'skie strategii v sovremennoy istoricheskoy nauke. Zapad-Rossiya-Vostok v istoricheskoy nauke XXI veka: Mater. mezhdunar. konf. v chest 100-letiya SGU (Saratov, 14–16 maya 2009 g.)*, Saratov, Ch. 1, 8-19. [In Russian].
11. Repina L. P. (2011). *Istoricheskaya nauka na rubezhe XX-XXI vv.: sotsialnyie teorii i issledovatel'skaya praktika*, Moskva, 560 s. [In Russian].
12. Repina L.P. (2008). *Novyye issledovatel'skie strategii v rossiyskoy i mirovoy istoriografii*, Moskva, 32 s. [In Russian].
12. Reptyna L.P. (2008). *Novyye issledovatel'skiye strategii v rossiyskoy i mirovoy istoriografii*, Moskva, 32 s. [In Russian].
13. Samoilenko N. *XXII Mizhnarodnyi konhres istorichnykh nauk. Ukraina moderna. Elektronnyy resurs: <http://uamoderna.com/event/22-congress-historical-sciences>*. [In Ukrainian].
14. Shestova T. L. (2012). *Istoki i perspektivy globalnoy istorii. Universalnaya i globalnaya istoriya: Evolyutsiya vselennoy, zemli, zhizni i obschestva*, Volgograd, 77-82. [In Russian].
15. *Across Cultural Borders. Historiography in a Global Perspective / Eds. E. Fuchs, B. Stuchtey (2002)*. Lanham.
16. *AHR Conversation: On Transnational History: Participants: C. A. Bayly, S. Beckert, M. Connelly, I. Hofmeyr, W. Kozol, P. Seed (2006)*. *The American Historical Review*, Vol. 111, No. 5, 1441-1464.
17. Austin G. (2007). *Global History and Economic History: a view of the L.S.E. experience in research and graduate teaching*. *Global Practice in World History: Advances Worldwide*. Princeton, 99-111.
18. Bentley J.H. (1996). *Cross-Cultural Interaction and Periodization in World History*. *American Historical Review*, Vol. 101, № 3, 749-770.
19. Bentley J.H. (2002). *The New World History. A Companion to Western Historical Thought* Maiden, 393–416.
20. Bentley, J.H. *World History. A Global Encyclopedia of Historical Writing*, New York, 968–970.
21. *Between National Histories and Global History (1997)*. Ed. by S. Timmeson et al. Helsingfors.
22. Sachsenmaier D. (2006). *Global History and Critiques of Western Perspectives. Comparative Education*, Vol. 42, No. 3, August 2006, 451–470.
23. Conrad S. (2016). *What is Global History*, Oxford, 299 p.
24. Fait O. K. (1997). *Global History, Cultural Encounters and Images. Between National Histories and Global History*, Helsingfors.
25. Geyer M., Bright Ch. (1995). *World History in a Global Age*. *American Historical Review*, Vol. 100, № 4, 1034-1060;
26. *Global History: Interactions between the Universal and Local (2006)*, Basingstoke.
27. Haines B.H. (1994). *The Contradiction of World History*. Paper presented at New England Regional World History Association conference, April 23, 1994. *Elektronnyy resurs: <http://www.hartford-hwp.com/archives/10/039.html>*

28. Iriye A. (2013). *Global and transnational history: the past, present, and future*, Basingstoke, 88 p.
29. *Journal of Global History*. Електронна ресурс: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-global-history/all-issues>
30. Kossock M. (1993). *From Universal to Global History. Conceptualizing Global History*, Boulder, 93-112.
31. Manning P. (2003). *Navigating World History: Historians Create a Global Past*, New York.
32. Mazlish B. (1998). *Comparing Global History to World History. Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 28, № 3, 385-396.
33. Mazlish B. (2006). *The New Global History*, NY..
34. O'Brien P.K. (2006). *Historical Traditions and Modern Imperatives for the Restoration of Global History. Journal of Global History*, Vol. 1, № 1, 3-39.
35. *Perspectives on Global History: Concepts and Methodology: a) Is Universal History Possible; b) Cultural Encounters Between the Continents Over the Centuries. (2000). Proceedings Acts. 19th International Congress of Historical Sciences, Oslo, 3-52.*
36. Sachsenmaier D. (2011). *Global Perspectives on Global History. Theories and Approaches in a Connected World*, Cambridge, 331 p.
37. Sachsenmaier D. (2007). *World History as Ecumenical History? Journal of World History*, Vol. 18, № 4, 465-490.
38. *What is History Now? Ed. by D. Cannadine. (2002)*, Chippenham and Eastbourne.
39. *World and Global History. (2005). First European Congress. Pre-Program, Leipzig, 43 p.*

Alla Kyrydon

CHANGING OF PARADIGM? GLOBAL HISTORY AS THE DIRECTION OF HISTORICAL STUDIES OF XXI CENTURY

The cardinal shifts occurring on the historical boundary of the millennia in practically all the main spheres of social existence, the dynamism and uncertainty of the environment, the growth of the probability of occurrence of risks, the acceleration of the speed of material, labor, financial and information flows, the increase of attention to political, social, ideological, cultural and the civilization aspects of globalization, etc., with all the inevitability, cause the urgent need to find a fundamentally new paradigm of their comprehension. The purpose of this paradigm is the provision of a holistic worldview and the formation of a modern scientific worldview, ideas about the world, and laws of development that are common to nature, human beings and society. Its application in practice is conditioned by the need for the integration of knowledge, the globalization of social problems and the needs of a new synthesis. The solution to these problems results in a corresponding change in the paradigm of research.

The purpose of this article is to examine the essence and specifics of a new direction of historical research – global history, the reconstruction of the epistemological field of the latter and the identification of the preconditions for interdisciplinary synthesis based on the modification of its theoretical space. At the same time, we are conscious that the problem that needs to be addressed requires further in-depth analysis and generalizations that seem to be a challenge to the future.

The striking changes that have taken place in the world over the past decades, new knowledge syntheses have transformed the space of socio-humanitarian knowledge, including modern historiography, whose trends are diverse and ambiguous. The characteristic feature of the period of post-classical scientific knowledge is the tendency of interpenetration and interdisciplinary synthesis in the structure of not only social but also knowledge in general; convergence of the ideals of knowledge of natural sciences and socio-human sciences; civilizational paradigm of the development of social systems; global evolutionism, etc. In these conditions, there are already insufficient classical schemes of knowledge, according to which each particular science had its own subject, which studied with the help of specially developed objects in the space of the methods. Consequently, the current state of humanitarian research is determined by the emergence and evolution of new research paradigms, blurring of the limits of traditional disciplines, the active development of interdisciplinary studies, wide thematic and methodological diversity. In the XX century, the historical science has experienced several "turns", which have changed and significantly expanded its subject field, and its methodological arsenal. It is a fundamental restructuring of the entire corps of social sciences, laying new principles and cognitive settings. In historiographic practice, this means going beyond national boundaries and the growing tendency to view the West as one of the many cultural and intellectual worlds.

The contingency of the organizational formation of global history is caused by:

- internal factors of the development of scientific thought (which naturally requires the continuous modernization of not only content but also forms);

- external factors (above all, it is about global changes in the international order system at the turn of the 1980s and 1990s, and the intensification of the processes of globalization since the mid-1990s).

According to the definition given in the terminology dictionary, «global history» (Global History) is the direction of historical science that arose at the end of the 20th century, as a response to the challenge of the globalization process, because of dissatisfaction with the traditional «general history» and the desire to overcome the limited practice of national-state history. Global History envisages «universality in form, global in scale and scientific method by methods» (D. Christian).

The subject of global history is the history of the formation of the social unity of the world, considered in the context of global socio-natural processes. It examines the genesis of systems of cultural and economic ties between different peoples, which are stable in the long-term historical perspective. The most important factors of the stability of these systems in the concept of global history are the natural features that predetermined the nature and orientation of the corresponding social ties. Global history studies the incidents of interaction between cultures, partly based on the tradition of the history of local civilizations with its metaphysics.

In general, it is about developing a methodology for studying global interactions through cross-cultural influences. In particular, the global history (in spite of the fuzzy or fuzzy contours of the subject field) focuses on the following issues: migration, settlement of territories, trade routes, distribution of material culture, spiritual interactions of civilizations, intellectual traditions and others.

Of course, global and world history today is not a collection of national and regional narratives. Proponents of new macro-historical approaches have different points of view on many methodological and other issues, including the periodization of world history, the balance between Western and non-Western societies in different periods of history, the relation between global history and regional or national histories, but converge in the sense of the urgent need of a special form of history to study global processes in their historical retrospective. The ideology of global history takes into account the principle of "diversity and diversity", the search for a universal in the history of civilizations and cultures, overcoming of euro-centrism, the adoption of the value of the dialogue of cultures and histories, the embedding of local histories into global history.

Consequently, we can state the significant modification of the research paradigm of modern cognition. Strengthening the dynamism of processes, social mobility, revealing the contradictory tendencies of development, the growth of globalized processes, etc. requires an adequate reflection and study of these trends in the entire spectrum of socio-humanities. There is not enough classical schemes of knowledge, according to which each separate science, having its subject - this or that side of social life – studies only it, with the help of specially developed methods in accordance with the specifics of this subject. The emergence of global history can serve as an example of such a search.

Key words: global history, scientific paradigm, historical science, post-nonclassical scientific knowledge, interdisciplinarity, methodology.